

משה חיים פלח

בענין תרי איסורי

איסורא, ממילא נרחה אסורה, ויעוין עוד בחידושי הגרנ"פ (פ"ק 15).

ובהא דסיימו תוס' וכן אשת אחיו שלא היה בעולמו, תמנהו האחרו' דממ"ג, אי נימא דכיון דהויא אשת אח מכה שני אחים חשיבי תרי איסורי הא מה"ט ניחא נמי דאוסרת נרחה, וע"כ לכאו' דנקטי תוס' דאשת אח דשני אחים לא הויא אלא חדא איסורא, וא"כ מאי הונח להם בצתירוס, והא כיון דמיירי בצפילה שניה תיקשי דהיא עצמה תתייצב בצפילה שניה כיון דלית בה אלא חדא איסורא, והא ליכא קרא דאין מתייצמת אלא בצפילה ראשונה, ונאמרו צוה כמה דרכים.

ובקובץ הערות (סי' ד' סק"י) דן לצאר דצרי תוס', דשאני אשת אחיו שלא היה בעולמו דשייך בה דין נאסרה בשעת נפילה, והא ל"ש למילף להיתרא אף דחדא איסורא דא"כ צאנו ללמוד ולהתיר נאסרה שעה אחת מהיכא דלא נאסרה, וזו ודאי אינה קושיא, דהא דאסורה עולמית כשנאסרה שעה אחת הילכתא גמירי לה, או דילפינן לה מקרא דדרכי נועם יעו"ש, אך מלצד מה דיש לעיין צוה מסבא, ויעוין צחי הגרנ"פ (פ"ק 15) דתמנה דכל מאי דשייך לחלק בין אשת אח דנאסרה לאשת אח בלא נאסרה היינו אי הוי היתר באיסור אשת אח, דצוה אמרינן דהיכא דנאסרה הוי כאשת אח שיש לו בנים דאינו בכלל היתר אשת אח, אך אי נימא דכל חד איסורא הוה ול"ד איסור אשת אח, ל"ש לחלק בין היכא דנאסרה לצין היכא דלא נאסרה, דמ"מ לא גרע מכל חד איסורא דעלמא דל"ה איסור אשת אח כלל.

ועוד כצד תמה הקוה"ע שם מדברי התוס' הרא"ש דקיים דהוא הדין אשת אחיו מאמו, והתם

רב הונח צריה דרצ יהושע אמר קרא כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הוקשו כל העריות כולן לאשת אח כו' מכדי כל עריות איכא לאקושינהו לאשת אח ואיכא לאקושינהו לאחות אשה מאי חזית דאקשת לאחות אשה אקשינהו לאשת אח כו' הכא תרי איסורי והכא תרי איסורי ותרי מתרי ילפינן אצל הכא חדא איסורא ותרי מחדא לא ילפינן, וצתמו' הקשו וז"ל וא"ת ולרב אסי אמאי פוטרת איילונית נרחה והא חד איסורא הוא וי"ל דממה נפשך איהי אסירא דילפינן מאשר תלד פרט לאיילונית ולהכי נרחה נמי אסורה וכן אשת אחיו שלא היה בעולמו עכ"ל.

ובעיקר ביאור קושיית תירוץ התוס', יעוין צתמו' הרא"ש (ב"ב 33) שכתב וז"ל אילונית דהכא חדא איסורא וליכא לאקושה לאחות אשה, וי"ל כיון דממה נפשך היא אסורה כדילפינן מאשר תלד לא אפשר לאקושה לאשת אח דהא מותרת היא הלכך ע"כ ילפינן לה מאחות אשה לפטור גם את נרחה עכ"ל, ומשמע דעיקר התירוץ דכיון דע"כ אילונית עצמה אסירא ל"ש להקשה לאשת אח המותרת וממילא ילפי' לה מאחות אשה לאיסורא אף דהוי חד איסורא, ויעוין צחי הגרנ"ש (סי' ה') דביאר קושית ותירוץ התוס' בצאפ"א, דצקושייתם נקטי תוס' דקיבת האיסור של הערוה היא האוסרת את הנרה, ומה"ט הקשו דכיון דבאילונית ליכא אלא חד איסורא, ודין חד איסורא דהוא מותר ליבום, נהי דהיא עצמה אסורה, אך מ"מ הך חד איסורא לא אסר לנרחה, ותירצו התוס' דאיסור הנרה הוי בצולדה מאיסור הערוה, וא"כ ל"ש לחלק בין תרי איסורי לחד איסורא אלא בערוה עצמה, אך כל דהערוה אסורה ממילא ע"כ נרחה אסורה, ולהכי כיון דהאילונית עצמה אסורה אף דאינו אלא מחמת חד

בפשוטו ל"ש כלל נאסרה דהא לא הוי שעת נפילה
[ויעוין להלן].

והגרש"ש (סי' א' בהג') כתב דעלמס האיסור חשיב חדא
איסורא אף דהוי מצ' אחין, אלא דלענין
הערוה עצמה צענין להחיר את סיצת האיסור, והכא
אית דה תרי סיצות לאיסורא ולהכי הוי כחרי איסורי,
משא"כ לענין הנרה חשיבא כזרת חד איסורא, דדין
הנרה תלי באיסור הערוה ולא בסיצת האיסור דידה,
ולהכי כלפי הנרה נקטו תוס' דחשיב כחדא איסורא
יעו"ש והוא מהודש.

והנה לשון תוס' דממה נפשך איהי אסירא דילפינן
מאשר תלד פרט לאיילונית, ובתוס' הרא"ש
כתב וז"ל והאיילונית אף על גב דליכא אלא חדא
איסורא לא קשיא מידי כדפירשתי לעיל (ג' א) וכן אשת
אחיו מאמנו ואשת אחיו שלא היה בעולמו נמי ע"כ איהי
גופה לא שריא ליצומי דילפינן אחוה אחוה מצני יעקב,
וכתיב כי ישבו אחים יחדיו, הלכך ע"כ מקשינן להו
לאחות אשה עכ"ל, וז"כ הא דנקטו קראי דמינייהו
ממעטינן איילונית ואשת אחיו מאמנו ואשת אחיו שלא
היה בעולמו, דמה ענין זה לתירוכם.

ובחידושי הגרנ"פ (סי' ק"ט) דן לבאר דברי תוס',
דהנך מיעוטי דאיילונית ואשת אחיו
מאמנו ואשת אחיו שלא היה בעולמו, אין המיעוט
ממנות יבום גרידא וממילא לית בהו היתר אשת אח,
אלא נאמר בזה גם מיעוט כלפי היתר אשת אח עצמו,
והביא מסוגיא דר"פ כיצד (י"ג א) דסקלא דעתין דאף אי
עלמס מנות יבום ראויה להיות אף באחיו מאביו לחוד
מ"מ כיון דחידוש הוא דמשתריא ערוה גביה ס"ד
דליכא היתר אשת אח אלא באשת אחיו מאביו ומאמו
דמייהדי באבא ואמא, הרי דס"ד דאף דליכא מנות
יבום באשת אחיו מאביו בלבד מ"מ נתמעטו מהיתר
אשת אח, וה"נ יש לומר באשת אחיו מאמנו ואשת אחיו
שלא היה בעולמו, דמלבד מה דנתמעטו ממנות יבום
נתמעטו מהיתר אשת אח, ולהכי ל"ש למילף להחירם
אף דהוי חד איסורא, דהרי להדיא נתמעטו מהיתר

אשת אח, וזהו דהביאו תוס' והרא"ש הנך קראי,
דמינייהו ילפי' דליכא היתר אשת אח [וכן משמע
מסו"ד תוס' שכתבו דאיילונית מיעטה הכתוב בהדיא
דלא הויא בכלל היתר אשת אח] יעו"ש עוד.

והנה צעיקר הדבר יש להוסיף טפי, דבכ"ד נראה
לכאורה דבאמת עיקר גדר המיעוט הוי כלפי
היתר אשת אח בלבד ולא כלפי מנות היבום כלל, ויעוין
בקובץ הערות (סי' א' סק"ה) דלרב אסי דאיילונית אסירא
מיעוטא דאשר תלד נאמר רק כלפי היתר אשת אח,
והא דפטורה הוי ממילא מכח פטור ערוה וז"ל גם הך
מ"ד מודה בעיקר הכבדא דאם הערוה פטורה מטעם
אחר מיקרי שלא במקום מזה ואינה פוטרת זרתה
אלא דס"ל דקרא דאשר תלד גלי דאיילונית לא היתה
בכלל היתר אשת אח וממילא פטורה מפני איסור אשת
אח שלא הותר האלף יעו"ש.

ובירושלמי (סי' ה') בון בר חייא אמר ר' בא בר
ממל צעי איילונית ואשת אחיו שלא
היה בעולמו היו צפרשה. מה חמית מימר איילונית
זרתה מותרת ואשת אחיו שלא היה בעולמו זרתה
אסורה, אמר ליה איילונית מטעם אחר הוצאתה אשר
תלד יאלת זו שאינה יולדת לא דיין שאינה מתייצמת
אלא שאת מבקש לאסור זרתה אבל אשת אחיו שלא היה
בעולמו ערוה היא וערוה פוטרת זרתה, וביאר
הרמב"ן (י"ג א) וז"ל פי' איילונית כיון שלא פטרה הכתוב
אלא לפי שאינה ראויה להתייצב היאך נאסור זרתה
והלא אף היא אם היתה ראויה לילד כזרתה מתייצמת
אבל אשת אחיו שלא היה בעולמו הכתוב עשאה עליו
ערוה אף על פי שראויה להתייצב עכ"ל, ומשמע
דגדר פטורא דאשת אחיו שלא היה בעולמו היינו
משום דעשאה הכתוב ערוה ולא התירה, אף דבאמת
טעונה יבום ולית בה פטור ויעוין בקובץ הערות שם.

ויעוין במאירי (י"ג א) שכתב וז"ל י"ג אשת אחיו מאמנו
ר"ל שנשאת לאחיו מן האב כו' והרי ששאת
מנשותיו היתה אשת אחיו שמנד אמו והיתה ערוה
עליו שהרי לא היתה בת יבום אלא שאין יבום לאח מן

האם ונמנאת עליו בשעת מיתת בעלה הראשון
 באיסור אשת אח שהרי אשת אח היא אסורה אף באשת
 אח מן האם והואיל ועמדה עליו אחר מיתתו
 באיסור אשת אח אין אותו איסור נפקע אף על פי
 שהזרת לה אשת אח מן האב שהיה לנו לומר
 שהיא ראויה ליבום כו' עכ"ל, ונראה מדברי המאירי
 דאף באשת אחיו מאמו צעין לדין נאסרה, וחזין
 לכאורה דנקט דהא דממעטין אשת אחיו מאמו
 מייבום מקרא דיהדו היינו דנתמעטה רק מהיתר
 אשת אח אף לא מעטס דין יבום, ולהכי צעין לדין
 נאסרה.

[ובתוס' גורניש^ה (ד"ה) הקשה] על קושית תוס' דנילף
 מאשת אח דבחדא איסורא עשה דוחה לא
 תעשה שיש בו כרת^ה וז"ל הקשה הר"ם (י"א דהוא רבינו מאיר
 בן ברוך הלוי מוינה, א"י מהר"ם מרוטנבורג) ותאמר אפילו הכי
 ניחא שלא רצה לומר דקי"ל בעלמא דאין עשה דוחה
 את לא תעשה שיש לו כרת אפילו בחד איסורא וא"כ
 תאמר בזה לפי האמת דלפינן כל העריות מאחות אשה
 לאיסורא וא"כ אשת אחיו שלא היה בעולמו ליכא אלא

והנה צעיקר הנידון אי אשת אח מתרי אחי חשיבא
 חד איסורא או תרי איסורי, יש מקום לדון
 [וכמדומה דכבר עמדו בזה] דתלי בגדר איסור אשת
 אח [וכן שאר איסורי נשות הקרובים] האם יסודו
 איסור קרובה^ה או דילמא יסודו איסור אישות, דכסס
 דאסרה תורה אשת איש ה"נ אסרה תורה נשות
 הקרובים, אלא דבאיסור אשת איש איכא מתיר דמיתת
 הבעל ומתיר דגט ובנשות הקרובים ליכא מתיר,
 ומהאי טעמא שייך דין קידושי חוץ אף כלפי איסור
 אשת אח וכדאיתא בגיטין (פ"ג).

ומעתה אי נימא דיסוד איסור אשת אח הוא איסור
 קורבה, מסתברא דאשת אח מב' אחין אינה

^א **המשנ"ל** (פ"ו מייבום ה"ט) והקרן אורה (י"ג, ע"ה) הביאיהו בשם חידושי רבי יודיה בן רבנו משה גלאנטי שכן הוא הדפיסם בקוף
 ספרו של אביו (שו"ת מהר"ם גלאנטי) וצ"ע לנר (ד' ר"ע"ו ש"ה ע"ה) הוצאו בשם תוס' גורניש [ובשו"ת מהר"ם גלאנטי שם הדפסו גם
 ח' על מסכת ז"ק, אשר מובאים בשטמ"ק (ב"ק) בשם תלמידי רבי ישראל, אך יתכן ואינם לאותו מחבר] וכפה"נ הם לאחרוני צעלי
 התוספות [תלמידי תלמידיהם של רבנו פרץ והמהר"ם מרוטנבורג].

^ב **יש** שנקטו דגדר איסורי נשות קרובים משום דאשה כבעלה ואשת אחיו היא כאחותו ואשת אחי אביו כאחות אביו ואשת בנו כבתו,
 ובסנהדרין (כ"ג) אמר רב הונא אמר רב מניין שהאשה כבעלה דכתיב ערות אחי אבין לא תגלה אל אשתו לא תקרב דודתך היא
 והלא אשת דודו היא מכלל דאשה כבעלה, ובפשוטו משמע דזהו גדר האיסור, דכיון דאשה כבעלה עיי' נעשית כדודתו ומה"ט אסירה,
 אך כבר עמדו דהא חזין דאם אס אשתו צרפייה ואם אמו אינה אלא שניה, וז"ל דדוקא בנשות הקרובים אמרינן דמכא אשה כבעלה
 חשיבא כקרובתו (כיון דטפלה לבעלה) אך קרובות אשתו לא חשיבי כקרובות ידיה (דאיהו אינו טפל לאשתו וי' ואכמ"ל) ועוין בסנהדרין שם [ועוין
 בתוס' ישנים ובתוס' ישנים השלם (ג' א' וצ"ה ע"ה) ובתוס' ז' א' ח] וגדר איסור אשה ובתה ובת אמה ואם אמה הוא כעין איסורא דאחות
 אשה דיסודו איסור ליקח ב' נשים כאחת כמבואר בראשונים [ומה"ט נידדו האחרו' דלעולם השניה האסורה ולא הראשונה ודלא
 כהגרד"ס ויעוין ברמב"ן וברשב"א (ג' א' ע"ה) בטעמא דקידושי אחות יבמתו לא מפקעי זיקה ואכמ"ל] ובאמת אשכחנא דבדמותו לאחור מיתת
 אשתו איקלש איסורא לרבא אליבא דר"ע (לקמן ד"ה ע"ה) ולכמה ראשונים ה"ה בת אשתו [מיהו ברמב"ן ע"ה] (ויקרא י"ח) מבואר דדוקא באחות
 אשה בן הגדר, אך חמותו ובת אשתו איסורין משום שארות יעו"ש, ויעוין בתוס' (ב"ב) דאי לאו דהוי בכלל משמעותא דקרא לא מצינן למילף
 בתו מנשותו מבת אשתו דאין עונשין מן הדין ותמה הקיה"ע (פ"י י"א ק"ה) דהא הוי ב' איסורין חלוקין ובכ"ה ל"ש אין עונשין מן הדין,
 ואי נימא דגדר איסור בת אשתו משום דחשיבא בתו, ניחא לכאורה דבכה"ג חשיבא טפי כבתו אך למשנת"ק, ויעוין דירושלמי (ק"ה
 פ"ו) ובאור שנת (פ"ג מאיסורי ביאה ה"ו) ואכמ"ל.

אלא כחדא איסורא, דליכא בזה אלא ב' סיבות לקורבה, וכאחותו מאביו ומאמו דחשיבא חדא איסורא [אלא דחמיר טפי כמבואר לקמן (כג) דחשיב עונשין מן הדין והיינו משום דצכה"ג הויא אחוה גמורה וכדלקמן (י) (ג) דס"ד דליכא היתר אשת אח אלא היכא דמייחדי בצאצא ואמא] אך אי נימא דהאישות אורסת וכדנראה בפשוטו מהא דשייך בזה דין קידושי חוץ, שפיר חשיב תרי איסורי, והרי אף לענין אלמנה לכהן גדול אשכחנא בקידושין (טו) דאלמנת ראובן שהיא אלמנת שמעון שהיא אלמנת לוי חשיב תלתא איסורי [אלא דאינו לוקה אלא אחת משום דבעינן מחלק] וכ"ש גבי אשת אח ד"ל דחשיב תלתא איסורי ואכמ"ל.

ובאמת דיעוין צקוה"ע (ס"ד סק"א) דנראה דהא פשיטא דחשיב שני איסורין, אלא דמ"מ הא תרוויהו משס אחד, ויתכן דהא דמפלגינן הכא בין תרי איסורי לחד איסורי היינו דוקא בתרי איסורי מתרי שמות [ובדין אין איסור חל על איסור דנחלקו תוס' (ג) (ג) והראשונים אי עשה דומה ב' לאוין, יש שחילקו בין ב' לאוין מב' שמות לב' לאוין משס אחד ואכ"מ] יעו"ש.

[והנה תוס' הרא"ש הקשה נמי מאשת אחיו מאמו, אך תוס' דידן לא הזכירו אשת אחיו מאמו, ויש שנקטו דס"ל דאשת אחיו מאמו חשיב שם אחר והוי תרי איסורי, ויעוין עוד בתוס' (ב) דעמדו אמאי תנן חמש עשרה נשים ולא תנן חמש עשרה עריות, וצה"ג הראמ"ה שם תי' דאשת אחיו מאמו ואשת אחיו שלא היה בעולמו ל"ה עריות חלוקות וליכא ט"ו עריות, אולם לכאור' הכא ע"כ אין זה טעם לדון כתרי איסורי, דהרי אשת אח מאביו ומאמו נמי בכלל ההיתר].

ונראה ליישב עיקר הקושיא ולבאר דברי תוס', דבאמת אשת אח מתרי אחי חשיבא תרי איסורי, והא דהקשו תוס' דהוי בכלל חדא איסורא, היינו משום דהכא איכא תרי נפילות, ונקטו תוס' דכל מה דלא שרינן תרי איסורי היינו דחדא נפילה לא שריא תרי איסורי, אך הכא כשם דאיכא תרי איסורי ה"ג איכא תרי נפילות, וכל נפילה אינה נריכה להתיר אלא איסור אחד, והא חשיבא חדא איסורא, וא"כ אשת אחיו שלא היה בעולמו הוי ממש כאילונית.